

POLJEDELSKO ORODJE V SLOVENSKI ETNOGRAFIJI

Boris Orel

Menimo, da nam ni potrebno izgubljeni preveč besedi o tem, kako zelo malo pozornosti je bilo doslej deležno v slovenski predmetni etnografiji razno poljedelsko orodje. To dejstvo je splošno znano in tako očitno, da že resnično bôde v oči. Po osvoboditvi so Etnografski muzej v Ljubljani in deloma etnografski oddelki naših krajevnih muzejev sicer začeli skrbeti za izpopolnitev svojih zbirk z raznim starim poljedelskim orodjem in tudi etnografske ekipe niso prezrle tega važnega predmeta ljudske materialne kulture, toda o kakem posebnem načrtnem zbiranju gradiva, raziskovanju, še manj pa o obdelavi poljedelskega orodja navzlic temu še ne moremo govoriti. Dr. R. Ložar je v svojem spisu »Pridobivanje hrane in gospodarstvo«, objavljenem v I. knjigi Narodopisja Slovencev (1944), povzel večidel vse, kar smo do tedaj mogli bistvenega povedati v naši etnografiji o raznem poljedelskem orodju. Med drugim je ugotovil, da etnografija našega oranja še ni napisana, ter je hkrati izrazil željo, da bi kmalu zbrali več gradiva o plugu na našem ozemlju, nego ga je sedaj na razpolago. Nedavno pa je prof. dr. B. Bratanič v svojem kritičnem poročilu o Korenovi knjigi »Pflug und Arl« (SE V) dal s svoje strani pobudo za raziskovanje plugov in ral na slovenskem ozemlju z željo, da ne bi Korenovo delo ostalo brez vpliva na slovensko etnografijo, ter je ob tej priložnosti celo objavil vse doslej zbrano gradivo, nanašajoče se na nomenklaturu slovenskih ornih orodij.

Podobno, če ne celo slabše, je v slovenski predmetni etnografiji z drugim poljedelskim orodjem. Kako je na priliko z branami, s katerimi se je začel ukvarjati že rajni prof. dr. M. Murko, a svojega dela ni nadaljeval ter končal? Kolikšno je naše znanje o motikah, vilah, lopatah, pralcah, kosah in osovnikih, grabljah in podobnem? Še do nedavnega, recimo do konca prve svetovne vojne, je imelo vsako etnično-gospodarsko območje na slovenskem ozemlju svoje posebno poljedelsko orodje, ki je po obliki in drugih lastnostih ustrezalo zemlji in pridelkom določenega ozemlja. Ali je morda dandanes vendarle še čas, da sestavimo čim popolnejšo kulturno-geografsko karto raznovrstnih tipov poljedelskega orodja, udomačenih pred desetletji na Slovenskem? Koliko orodja je bilo v našem poljedelstvu v rabi, pa je že pred leti izginilo in o njem ne bomo verjetno nikoli zvedeli tistih nadrobnosti, ki bi se morale nujno ohraniti z etnografskega ali gospodarsko-zgodovinskega vidika, ter koliko orodja

je naši etnografiji še neznanega, čeprav je še ohranjeno! Vsaj glede tega bi bilo nujno potrebno, da bi ga čimprej ugotovili ter tako ohranili za znanost.

Z VIII. letnikom SE, posvečenim v njegovem materialno-kulturnem delu našemu poljedelskemu orodju, našim ralom, branam in motikam, pa moremo pokazati že na skromen začetek našega načrtnega etnografskega dela v tem pogledu. Razprave in članki, objavljeni v tem letniku SE, pričajo med drugim, da v predmetni etnografiji pripisujemo velik pomen tako terenskemu gradivu, pridobljenemu z avtopsijo in na podlagi ustnega izročila, kakor tudi arhivalnemu gradivu. Posebej želimo poudariti, da nas terensko gradivo, ako je vestno in strokovno natančno zbrano ter kritično pregledano, more vsestransko poučiti o raznem poljedelskem orodju iz zadnjih desetletij. To staro orodje, ki ga moremo še danes doseči na terenu, pa nam more pomeniti še kaj več, če pomislimo, da so njegove oblike, njegovi sestavni deli in njih nazivi še mnogo starejši. Z ustrežno znanstveno metodo dognati te starejše oblike in dele, njih nastanek, razvoj, razna pota in širša kulturna območja, v zvezi s tem pa razrešiti razna kulturnozgodovinska vprašanja, to so pa že posebne naloge etnografije in etnologije.

Dalje želimo ob razpravah in člankih o raznem poljedelskem orodju v tem letniku SE poudariti, da si etnografskega dela na področju raziskovanja poljedelskega orodja nikakor ne moremo zamišljati brez tesnega sodelovanja z gospodarsko in tehnično zgodovino, arheologijo in lingvistiko. Z raziskovanjem in obdelavo poljedelskega orodja smo pri nas v zaostanku kot malokje in mnenja smo, da prav etnografija in gospodarsko-tehnična zgodovina moreta s primernim medsebojnim sodelovanjem še mnogo zamujenega dohiteti.

Nazadnje naj pripomnimo, da raziskovanje in proučevanje starega poljedelskega orodja ni brez pomena za našo sodobno agronomijo. Le iz temeljitega poznavanja dobrih in slabih strani našega nedavnega poljedelskega orodja, iz razne njegove zaostalosti, more nastati novo, tehnično popolnejše in za določen svet oziroma zemljo ustrežnejše orodje. Tradicija, čeprav iz sive davnine, leseno ralo in plug, čeprav že zavržena kot zastareli orni orodji, nas morejo še v marsičem koristno poučiti za sedanost.